

До спеціалізованої вченої ради Д 64.051.28
Харківського національного університету
ім. В.Н. Каразіна

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора юридичних наук, доцента
Старинського Миколи Володимировича
на дисертацію Чуприни Юлії Юріївни
«Адміністративно-правові методи правового регулювання: сутність та зміст»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за
спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право;
інформаційне право**

Актуальність теми дослідження. Як свідчить сучасна наука, людське суспільство представляє собою досить складну соціальну систему, що відповідно, вимагає упорядкування різних процесів, які розвиваються в ньому. Стабільне та ефективне функціонування людського суспільства є неможливим без забезпечення інтересів окремих індивідів, різних соціальних груп та об'єднань людей, а також без нейтралізації різного роду конфліктів між ними. Володіючи суспільною сутністю і маючи в основі свого існування та виживання колективну природу, люди постійно вступають у взаємовідносини та потребують цілеспрямованої координації. Існування і функціонування суспільства як цілісного утворення не тільки допускає, а й потребує скоординованого впливу, який робить працю людей у всіх сферах їх життєдіяльності не тільки узгодженим, а й направленим на досягнення суспільно корисного результату.

В державно організованому суспільстві основна управлінська діяльність опосередковується правовим регулюванням. Завдячуючи ряду характерних властивостей, право є найбільш ефективним засобом впорядкування значимих суспільних відносин. Тільки за допомогою правового інструментарію є можливим забезпечення оптимального функціонування соціальної системи і досягнення поставлених перед суспільством цілей.

Як свідчить аналіз практики функціонування державно організованих суспільств, безпосередня організація різноманітних суспільних відносин здійснюється за допомогою різних методів правового регулювання. Право наповнює їх специфічними юридичними засобами, прийомами і процедурами, підтримуючи тим самим доцільний і ефективний впорядковувачий вплив на поведінку суб'єктів. Забезпечуючи організацію розвитку найбільш значимих відносин, методи регулювання мають велике соціальне і юридичне значення в правовій системі кожної держави. Саме вони в своїй більшості визначають мотивацію поведінки суб'єктів, можливість вибору ними того чи іншого варіанту поведінки, ступінь їх свободи, ініціативи і захищеності від різного роду негативних проявів. У зв'язку з цим категорія методу правового регулювання стає вихідним, базовим поняттям та основоположним елементом правової матерії, який приводить в дію її механізм. Зазначене свідчить про те, що дослідження методів правового регулювання на сучасному етапі розвитку нашого суспільства мають надзвичайну актуальність не лише в теоретичному, а й в практичному плані.

Також особливо варто звернути увагу на роль методів правового регулювання в процесі функціонування держави.

Реалізуючи свою компетенцію, уповноважені державою органи досягають поставлених перед ними завдань. Разом з тим, їх діяльність потребує певних фінансових витрат, що пов'язані з організацією їх роботи. Чинне законодавство надає уповноваженим державою органам певний інструментарій їх діяльності, що об'єктивується в методах регулювання як сукупності способів і засобів впливу на підконтрольних суб'єктів. Разом з тим вибір того чи іншого методу регулювання в конкретній ситуації тягне за собою потенційну можливість збільшення чи зменшення використання державних фінансових ресурсів, а також повноту реалізації поставленої задачі. В цьому аспекті, з практичної точки зору, надзвичайної актуальності набувають наукові дослідження методів регулювання, що використовують

уповноважені державою органи для регулювання суспільних відносин, оскільки саме вони надають можливість з'ясувати особливості того чи іншого методу, його природу та ефективність в тій чи іншій ситуації.

Все вище зазначене, а також нагальна необхідність з'ясувати сутність та зміст адміністративно-правових методів регулювання суспільних відносин, види, а також їх ефективність відповідає сучасним потребам державного регулювання і обумовлює актуальність дисертаційного дослідження Чуприної Юлії Юріївни.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, викладені у дисертації, ґрунтуються на використанні сучасних прийомів і методів наукового пізнання, що обрані із врахуванням визначеної мети та сформульованих завдань.

Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі існуючої доктринальної бази, аналізу національної правозастосовної практики визначити сутність та особливості адміністративно-правових методів регулювання суспільних відносин, а також сформулювати пропозиції щодо їх подальшого вдосконалення.

Методологічну основу дисертаційного дослідження складає діалектичний підхід, що обумовило розгляд предмету дослідження з позицій об'єктивності, конкретності, всебічності та історизму. При проведенні дисертаційного дослідження автором вміло використані такі методи наукового пізнання як: діалектичний, метод класифікації та групування, формально-юридичний метод, системно-структурний метод, структурно-функціональний метод, метод правового моделювання та ряд інших.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що формуються у процесі адміністративно-правового регулювання соціальних процесів.

Предметом дослідження є адміністративно-правові методи регулювання суспільних відносин, нормативне забезпечення та практика їх застосування.

Структура роботи сприяє досягненню поставленої мети та виконанню поставлених завдань. Достовірність і обґрунтованість результатів дисертації підтверджується використанням результатів досліджень провідних науковців в галузі теорії права, адміністративного та інших галузей права, що дало змогу автору всебічно розглянути адміністративно-правові методи правового регулювання та надати практичні рекомендації щодо підвищення ефективності їх застосування в правозастосовній діяльності. Для виконання дисертації опрацьовано достатню кількість наукових та нормативних джерел (326 найменувань в списку використаних джерел).

Винесені на захист положення характеризують роботу як комплексне монографічне дисертаційне дослідження, яке виконане дисертантом особисто.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна результатів наукового дослідження, наукових оцінок, пропозицій і рекомендацій, теоретичних узагальнень та висновків, які складають основний зміст дисертації Чуприни Ю.Ю., значною мірою зумовлюється актуальністю дослідження та обраним напрямом і полягає в тому, що дисертація є одним з перших у вітчизняній науці адміністративного права комплексним дослідженням адміністративно-правових методів правового регулювання. У дисертаційному дослідженні відображається авторська позиція щодо розв'язання конкретних правових проблем, пов'язаних з з'ясуванням суті та змісту адміністративно-правових методів правового регулювання, виділення їх видів, дослідження їх ефективності.

У дисертації висунуто низку положень, нових для теорії та важливих для юридичної практики, з яких на особливу увагу заслуговують наступні.

Логічним видається, що дисертаційне дослідження розпочато з з'ясування сутності методу як правової категорії. Автором слушно звертається увага на те, що категорія метод правового регулювання пройшла значний розвиток в процесі наукових дискусій проте не має усталеного сприйняття (стр. 10-14). В результаті проведеного дослідження наукових

підходів та точок зору на категорію методи правового регулювання автор цілком логічно приходить до висновку про необхідність виокремлення методу адміністративного права і методу адміністративно-правового регулювання. Також дисертантом надано їх визначення, зокрема метод адміністративного права автор сприймає як обумовлений особливостями предмета правового регулювання адміністративного права загальний спосіб реалізації виконавчої влади, а метод адміністративно-правового регулювання як сукупність правових засобів та способів, що використовуються уповноваженими суб'єктами для регулювання суспільних відносин у процесі реалізації та виконання адміністративних завдань, функцій та досягнення цілей органами виконавчої влади, враховуючи об'єктивні закони суспільного розвитку (стр. 20).

Значний науковий інтерес становить розділ, що присвячений дослідженню поняття та видів методів адміністративно-правового регулювання. Зокрема автором детально проаналізовано поняття «адміністративно-правове регулювання» і на цій основі досліджені методи адміністративно-правового регулювання. Також автором значну увагу було приділено дослідженню наукових підходів до зазначених понять, і в результаті було виділено основні риси методів адміністративно-правового регулювання (стр. 28).

Досліджуючи види методів адміністративно-правового регулювання дисертантка, на основі проведеного дослідження як наукової літератури так і практики діяльності уповноважених державою органів виділила та надала характеристику їх значної кількості.

В підрозділ, що присвячений дослідженню методів адміністративно-правового регулювання у структурі механізму правового регулювання значна увага приділяється дослідженню механізму правового регулювання, автор детально аналізує його механізм, складові та особливості.

В рамках дослідження основних методів адміністративно-правового регулювання дисертанткою було виділено та детально проаналізовано такі

методи як адміністративно-статусний, адміністративно-процесуальний та адміністративно-деліктний.

Досліджуючи адміністративно-статусний метод регулювання дисертантка приходить до висновку про те, що адміністративно-правовий статус є способом реалізації методів адміністративно-правового регулювання. Він складається з декількох блоків серед яких виділяються такі як цільовий блок, структурно-організаційний та юридичної відповідальності. Дисертантом вони детально проаналізовані (стр. 83-95) Даний авторський підхід дав можливість дисертантці по-новому поглянути на роль адміністративно-правового статусу при регулюванні суспільних відносин. Проведене дослідження дало можливість автору прийти до висновку про те, що статусний метод являє собою сукупність правових норм, що передбачає визначення правосуб'єктності певного учасника правових відносин (стр. 142).

Розкриваючи зміст адміністративно-процесуального методу дисертантка досліджує юридичний процес як вид діяльності (стр. 106) та процесуальну форму як його вияв (стр. 114). На підставі аналізу чинного законодавства України зроблено логічний висновок про те, що адміністративне провадження як частина адміністративного процесу являє собою особливий вид адміністративної діяльності щодо вирішення справ певної категорії на основі загальних і спеціальних процедур (стр. 119).

Значний практичний інтерес становить розділ присвячений адміністративно-деліктному методу регулювання. В ньому з'ясовується сутність та зміст такої категорії як делікт. На основі аналізу як чинного законодавства так і наукових праць що присвячені аналізу деліктних відносин автор робить висновок про те, що адміністративно-деліктне провадження – це урегульований нормами адміністративного права порядок застосування адміністративних санкцій до осіб, що вчинили діяння, яке має ознаки адміністративного делікту. Також в цьому розділі автором досліджуються наукові позиції щодо існування адміністративно-деліктного

права та доводиться, що його можна визначити як сукупність норм, що регулюють підстави і порядок застосування адміністративних санкцій до осіб, які вчинили діяння, що має ознаки адміністративного делікту (стр. 144).

Надзвичайно важливими для покращення практики правозастосування є розділ що присвячений з'ясуванню шляхів оптимізації системи методів адміністративно-правового регулювання. В ньому приділяється увага дослідженню ефективності методів адміністративно-правового регулювання. Доводиться, що ступінь ефективності визначається з урахуванням оцінки результатів отриманих при регулювання суспільних відносин та на цій основі встановленню відповідності результату меті, яку ставив автор конкретного нормативного акту. Значна увага в розділі приділена виявленню та аналізу факторів ефективності методів адміністративно-правового регулювання. На підставі аналізу практики функціонування уповноважених державних органів дисертантом було виділено та охарактеризовано основні шляхи підвищення ефективності системи методів адміністративно-правового регулювання (стр. 173-175).

Висновки, пропозиції і рекомендації, що характеризуються науковою новизною або практичною значущістю, достатньо повно та чітко окреслені у вступі роботи, відображені в розділах її основної частини, висновках.

Наукове та практичне значення роботи. Аналіз змісту роботи свідчить про самостійну, завершену, аргументовану, комплексну роботу і дозволяє констатувати високий науково-теоретичний та прикладний рівень проведеного дослідження. Структура і зміст роботи свідчать про цілеспрямованість та комплексний характер дослідження. Це дало можливість автору дійти результатів і обґрунтувати низку нових положень, які мають важливе значення для адміністративно-правової науки та практики.

Зокрема, положення, висновки і пропозиції проведеного дослідження розширюють існуючі уявлення щодо адміністративно-правових методів правового регулювання, систематизують та поглиблюють знання про них в

адміністративному праві, а також відображають авторську позицію у розв'язанні конкретних правових проблем, пов'язаних з застосуванням адміністративно-правових методів регулювання суспільних відносин.

Дисертація характеризується як науковою, так і практичною значущістю. Основні висновки та рекомендації, запропоновані у роботі можуть бути використані: для розробки та удосконалення чинного законодавства України; для подальшого розроблення питань вдосконалення методів правового регулювання суспільних відносин; при викладанні дисциплін «Теорія права», «Адміністративне право України», «Адміністративно-процесуальне право», «Адміністративно-деліктне право», «Адміністративна відповідальність» у юридичних вузах, а також при підготовці лекцій та навчальних посібників.

Повнота викладення матеріалів у публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, у яких об'єднано вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (326 найменувань на 27 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 216 сторінок, з них основного тексту – 189 сторінок.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, досить повно викладено у дев'яти публікаціях, зокрема у шести наукових статтях, п'ять з яких опубліковані у наукових фахових виданнях України, одна у зарубіжному фаховому виданні, а також у опублікованих тезах трьох доповідей на науково-практичних конференціях та круглих столах.

Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до встановлених МОН України вимог.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Разом з тим, як і в будь-якій науковій роботі, рецензована робота містить ряд дискусійних положень та зауважень, зокрема:

1. Досліджуючи адміністративно-деліктний метод дисертантка його визначила як сукупність способів і прийомів владно-розпорядчої діяльності, які застосовують уповноважені державою органи і посадові особи у процесі притягнення до адміністративної відповідальності фізичних і юридичних осіб з метою подальшого накладення на них передбачених законодавством адміністративних стягнень при обов'язковому дотриманні встановленої процесуальної форми. Дане визначення потребує додаткового обґрунтування, оскільки воно повністю відображає сутність та зміст адміністративної відповідальності.

2. На стр. 48 дисертації автором за формою вираження адміністративні методи поділяються на адміністративно-правові та адміністративно-організаційні та надається характеристика їх суті. Дана класифікація та виділені види потребують додаткового обґрунтування оскільки: а) критерій виділення є недостатньо чітким та зрозумілим; б) при виділенні видів не використана спільна основа для поділу; в) адміністративно-організаційні методи повинні застосовуватись в рамках чинного законодавства, а отже також є правовими.

3. На стр. 76 дисертації автор робить висновок, про те що методи адміністративно-правового регулювання суспільних відносин поділяються залежно від: а) галузевої належності на метод цивільного права, метод адміністративного права та метод судового права; б) регуляторного впливу на імперативний, диспозитивний, констатації; в) форми вираження на узгодження, взаємодії, координації, контролю й перевірки виконання, інспектування, інструктування. Даний висновок потребує додаткового обґрунтування, оскільки досить важко зрозуміти, яким чином метод цивільного права може бути видом методів адміністративно-правового регулювання.

4. Другий розділ роботи присвячений дослідженню основних методів адміністративно-правового регулювання. Зокрема розкривається зміст і суть таких методів як адміністративно-статусний, адміністративно-процесуальний

та адміністративно-деліктний. На нашу думку робота значно виграла б, якби автором була приділена увага більш детальному поясненню критерію виділення таких видів методів адміністративно-правового регулювання та обґрунтовано чому автор вважає виділені ним методи основними.

5. В процесі дослідження ефективності методів адміністративно-правового регулювання автором виділено їх основні критерії ефективності (стр. 187). Перелік зазначених критеріїв потребує додаткового обґрунтування, оскільки їх аналіз дає можливість говорити про те, що вони є не критеріями ефективності методів адміністративно-правового регулювання, а критеріями ефективності діяльності уповноважених державою органів.

6. На сторінках дисертаційної роботи авторка використовує такі категорії як «адміністративно-правові методи регулювання» та «методи адміністративно-правового регулювання». При цьому в одних випадках вона використовує їх як синоніми в інших як різнопорядкові категорії. Під час захисту слід приділити увагу обґрунтуванню даного підходу та пояснити його, оскільки аналіз змісту вказаних категорій дає можливість стверджувати про їх нерівнозначність.

Висловлені зауваження стосуються переважно спірних, дискусійних питань, певної незавершеності чи неповноти розгляду окремих питань теми дисертації, є передумовою дискусії в ході захисту, не впливають на загальну позитивну оцінку виконаної Чуприною Ю.Ю. дисертаційної роботи та не знижують її високий науково-теоретичний рівень й практичну значущість.

ВИСНОВОК

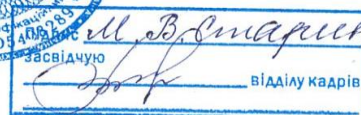
Дисертація є самостійним доробком автора, посилання на наукові праці оформлені належно. Наукові статті, які опубліковані за темою дисертаційного дослідження у фахових виданнях, свідчать про якість

проведеної роботи, базуються на особистих поглядах та результатах праці дисертанта.

Автореферат дисертації відповідає її змісту та відображає основні положення і результати дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до встановлених вимог.

Дисертаційне дослідження «Адміністративно-правові методи правового регулювання: сутність і зміст» виконане на належному науковому рівні, повністю відповідає за своїм змістом, теоретичним рівнем, науковою обґрунтованістю, новизною та оформленням вимогам п. 11-13 Порядку присудження наукових ступенів, а його автор – Чуприна Юлія Юріївна – у разі успішного публічного захисту, заслуговує на присвоєння вченого ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

**Доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін та фінансового права
Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету,
доктор юридичних наук, доцент**

М.В. Старинський